

БОЖИДАР ПЕЈОВИЋ

ФУНКЦИЈА И СТЕПЕН ТРАНСФОРМИРАНОСТИ
ФОЛКЛОРНИХ ЕЛЕМЕНАТА У ЉУБИШИНИМ
ПРИПОВИЈЕСТИМА

Фолклорни дио *Приповијести* сачињавају пословице, приче, анегдоте, легенде и вјеровања. То је, са неким изузецима, како би Вук рекао, „готово народно књижество коме не треба више него га чисто и непокварено забиљежити“.¹ Полазећи од тога, а имајући на мисли чињеницу да је такво „књижество“ веома заступљено у приповијестима, привидно се може стећи *утисак*, какав је и Скерлић имао, да су приповијести умјетничко-народне по свом карактеру. А то опет индиректно значи да се Љубишин стваралачки удио у моделирању приповијести исцрпљује у спрезању готових, коначних облика. Међутим, и као резултат таквог поступка приповијести би биле плод једне особите стваралачке тензије коју руководи начело о повратку на првобитну чистоту, начело које се преплиће са ставом о књижевности као канонизацији примитивних облика.² Умјетничка канонизација примитивних народних жанрова садржи у себи знаке генезе једног облика усменог стваралаштва у умјетнички облик. Ако тих знака не би било, и ако они не би били довољно бројни и по значењу суштаствени, не би ни било умјетничке канонизације народних жанрова. Само присуство тих жанрова у умјетничком дјелу није релевантно за доношење суда о томе да ли је оно по свом карактеру умјетничко или народно. За доношење таквог суда нужно је анализирати степен умјетничке трансформираности „готовог народног књижества“ у умјетничком дјелу, његову

¹ Вук Стеф. Караџић, *Српске народне приповијетке*, друго умножено издање, у Бечу, у наклади Ане удовице В. С. Караџића, 1870, стр. IV.

² Rene Velek i Ostin Voren, *Teorija književnosti*, Nolit, Beograd, 1965, 270.

укљученост у структуру тоталитета књижевног облика коме припада и нова значења и функције које добија у том тоталитету.

Љубиша је у томе био у сличној позицији у којој се налази и моделатор мозаика. Ма колико причице, анегдоте и пословице биле готови облици народне књижевности, у Љубишиним приповијестима оне имају слично мјесто које у мозаику имају разнобојни камичци. И као што у мозаику ти камичци престају бити камичци за себе а постају дјелић композиције, боје, тако и готови облици народне књижевности у приповијестима, саодносом са осталим облицима, престају бити облици за себе а постају дио једне уланчене цјелине; као што се у односу боја и линија рађа тоталитет једног мозаика, тако се у односима између готових облика и композиционих линија по којима су поређани остварује један дио структуре Љубишних приповиједака. Већ по томе може се уочити да су приповијести и нарација измишљеног и нарација стварног (ако се готови облици узму као нешто што је већ по облику стварно). Посве су измишљене као нов облик, као облик једног новог књижевног тоталитета, а дјелимично нијесу измишљене, јер је тај облик парцијално настао и уланчавањем готових микроструктура. Ове претпоставке провјерићемо у анализи функција и значења пословица, причица и анегдота у приповијестима.

Пословице, као најелементарнији вид готових облика народне књижевности, чине значајан дио приповијести. Оне намећу Љубишиним приповијестима афористички стил, који је битна одлика народне књижевности.³ Због свог крајње сажетог облика пословице су, уз то, схватане и као окамењене форме једном за свагда дате. Љубишина су причања настала као реконструкција ширег приповједног контекста пословица, а у површинској структури приповијести дате су као клишеи смисла и значења чије колективно поријекло отпомаже индивидуализацији ликова. Очувањем своје аутохтоности значења оне фигурирају као универзални искази и као један од чинилаца који одређују карактер приповијести. Будући готови књижевни облици, сваки стваралачки захват у њихово биће је излишан, па због тога Љубиша, уносећи их у приповијести, чини само напор који је потребан да би биле забиљежене. Међутим, ствари стоје нешто друкчије.

Мисаона садржина пословица није једносмјерна, једнозначна, сингуларна; она поприма оно значење из плуралитета значења какво јој је додијељено приповједним контекстом. У том контексту пословица се може понашати као општа максима, као универзални исказ који својом филозофском структуром смисла искаче из приповједне структуре значења, или може имати функцију знака који сјенчи мисаону садржину појединих ликова. И мада у структури површине приповијести егзистира као окамењена форма, у унутрашњој структури, семантичкој и ме-

³ Ј. Скерлић, *Стјепан Митров Љубиша*, Сабрана дела Јована Скерлића, Писци и књиге II, Просвета, Београд, 1964, 259.

тафизичкој, она има нове садржаје, па сходно томе и нове форме. Најчешће је дата у функцији поруке приповијести, која се двоструко јавља; једном као саставни дио језиковања неке личности, а други пут као пишчева дискурзија поруке. Готово сва причања су заснована на том принципу, а од приповијести *Скочидјевојки* (Ружне ријечи „Нијесам ја од удаје, но се са мном не гријешите; иако сте бољи и јачи, Бог је врх свију“, пишчевом интервенцијом наведене су као експликација поруке приповијести),⁴ *Проклети кам* („Друшко је био себи зли пророк, кад је рекао оцу Максиму у которскоме суду: Ко ђаволом тикве сади, о главу му се ломе“),⁵ и *Поп Андоровић нови Обилић*. Двострука структурална функција пословица већ значи дистингвирање њиховог значења, заправо дистрибуирање тог значења на карактер исказа поједине личности и на универзални значај поруке приповијести. А то опет значи да је читава структура приповијести подложна мисаоном садржају кључних пословица. Пословице, дакле, нијесу само урес приповијетке него и облици њених мисаоних садржаја који јој одређују крајња значења. Оне су умногоме допринијеле да Љубиша оствари приповједну структуру у којој се очитују особине мишљења и разговора Црногораца.

Приповиједно приказујући начин мишљења и разговора Црногораца, Љубиша је знао да је једна од њихових карактеролошких особина сликовитост и сентенциозност у изражавању. Сурвим и елементарним карактерима, какви су махом Љубишини јунаци, који су од књига само ријетко видјели оне поповске, а од записа старе повеље и листине, одговара фолклорна мудрост пословице а не свијет неког филозофског система. Живећи у патријархалном свијету, и сами мање-више патријархални, ти јунаци као своје прихватају вриједности тог свијета, споразумјевају се универзалним шифрама које имају вриједност језичког кода. Пословице у њиховом коду заузимају мјесто знака чији је смисао чврсто одређен, али чија семантика дозвољава различитости. „Будући да је, на разини мисли, омогућен већи број значења, ваља да се претпостави, на разини говора, нека стварност која се налази испод и која обавештава о овој разноликости.“⁶ Антериорни смисао пословице, који омогућава да се манифестује избор мисли, зависи од оног који је употребљава. Тако је један утврђени клише стављен у зависност од избора онога који тај клише изражава. Пословице захтијевају аутоматизам мисли, и на тај начин износе у исказ дио скривеног бића оног који их употребљава. Међутим, ако су дате у виду нормалног исказа, „он би актуализовао једну мисао, и то једну једину, различитим структуралним променама“.⁷ У тим оквирима може се сагледати

⁴ Љубиша, *Целокупна дела*, књига прва, Београд (с. а.), 233. Будућа кратица за овај извор: Љубиша, ЦД I.

⁵ Исто, 391.

⁶ Toma Ferenci, *Zan Polan i moderna lingvistika*, Izraz, 1970, 3, 315.

⁷ Исто, 315.

и спознати структурална функција и значење пословице у Љубишиним приповијестима. Назначене претпоставке провјерићемо одговарајућом анализом сцене суђења Друшка и калуђера у *Проклетом каму*. Друшко не да звона манастиру, а као разлог за то наводи исквареност калуђера, па закључује:

„Ја се данимице с пуком мијешам, пак чујем и видим што му ти свеци у уво удијевају. Ако смо и једне вјере, нијесмо једне ћуди; ако смо и браћа, нијесмо дружина. Ко ђаволом тикве сади, о главу му се ломе! Не дам звона без муке!“

На то ће калуђер тихо: „Ја нијесам дошао пред ове образе да се псујем и брукам, него да се судим и разлог подам. Друшко скаче јеленовијем скоком у лисичијој кожи, као ко је суду и закучицама вјешт, а мени слане ките по образу бију од његова стида. Ако пропадају цркве и манастири, није крив ко их надвара и њихово тражи, но ко им имање притиска, задужбине устеже, рукодавање потоми. Не жали се Друшко на калуђере, што манастирскијем напуњају своју торбу, но жали што је не изруче у његову. Не лаје куца села ради, но себе ради! Такву је соју људи Христос гонио бичем из светог Сиона“.⁸

Пословице којима Друшко поентира своју бесједу нијесу само ефектне фразе којима жели да остави утисак на суд и да наведе ваљане разлоге за своје неслагање са превлачким калуђерима; њиховом употребом се не остварује вербална намјера Друшкова, нити им је смисао у значењу које априори собом имају. Оне се под утицајем приповједног контекста изврћу у супротност свом априори задатом значењу и означавају Друшка као човјека који, прво, несвјесно именује своје отпадништво од истовјерника и браће и, друго, оправдава суд правде, који је против њега. У калуђеровом одговору кључно мјесто заузимају двије посљедње реченице. Читав смисао калуђеровог говора сконцентрисан је у тим реченицама, које се од обичних реченица преображавају у приповједне чињенице захваљујући смислу који им је контекстом одређен. Наиме, метафоричка структура пословице у овом случају не зрачи својим универзализованим значењем: да неко не протестује ради друштва него ради својих интереса, већ је структурално остварена у буквалној примјени значења њене површинске структуре. На дрски и јеретички говор Друшков калуђер отповиједа да није дошао да псује и брука, што се директно односи на карактер Друшкове бесједи, а затим се та алузија снажно своди на изједначавање Друшка са псом и бесједи му са лајањем, што у потпуности одговара и пишчевом ставу према тој личности.

⁸ Љубиша, ЦД I, 322–323.

Функције и значења пословице могли би се, дакле, одредити као функције и значења њихове неутралне, површинске структуре коју имају као готови облици народне књижевности у којима, како би Ференци рекао, „мисао још увијек није изабрана“,⁹ и као функције и значења које добијају након што је извршен избор мисли самим чином уланчавања у приповједну структуру. Ово друго је примарно, јер је једино релевантно за унутрашњу структуру Љубишних приповијести. А то не значи ништа друго него да Љубиша стваралачки преображава једну минијатурну форму каква је пословица у приповједни исказ као интегрални дио структурног значења својих приповијести.

Пођемо ли од чињенице да је пословица нешто „означено које претходи мисли“,¹⁰ онда се морамо, имајући на уму бројност пословица у приповијестима и пишчеву намјеру, сусрести са питањем о начину мишљења Љубишних јунака. Њихов начин мишљења је специфичан, примјерен концепту патријархалног мишљења у којем пословице имају значај освештане максиме мудрости. Иако већ означене, суштину, мисао стичу тек дјеловањем позадине из које их говорник пројцира.

Међутим, та максима подлеже извјесном преобртању значења управо под утицајима природе лица које је употребљава и покушаја да се она означи. Жан Полан је у томе видио, како саопштава Тома Ференци, једно *прије* и *послије* пословице. „*Пре*, она је изабрана од говорника с обзиром на оно што означава: *после*, она је примљена од слушаоца с обзиром на оно што јесте и, покушати објаснити је, то је покушати изразити је.“¹¹ То *прије* и *послије* пословице изражава управо колективно и индивидуално афористичко мишљење Љубишних јунака. Ознаке таквог односа мишљења постоје у дијалогу Груја и попа Њешка у приповијетки *Продаја патријаре Бркића*. Поп Њешко наводи Груја да опрости побратиму који га је наговорио да прода патријарха, али Грујо, потчињавајући се догмама етике свога свијета, не пристаје:

„У разлог се, попе, нијесам ја патријара да праштам, не мислим се ја посветити но осветити; ко се не освети тај се не посвети. Ово је наша пословица.“

А поп: „Ти си, Грујо, с пута сврнуо, није то тако. Ми свештеници имамо срце и страсти исто као ви, али треба да праштамо. Освета је наопака и проклета, ко њу прати душу губи, пород трује, колијевку губа“.¹²

Дајући „нашој пословици“ изричит смисао, преузимајући је као нешто већ означено, Грујо изражава само плахост своје

⁹ Т. Ferenci, *nav. djelo*, 315.

¹⁰ Исто, 315.

¹¹ Исто, 313.

¹² Љубиша, ЦД I, 145—146.

природе која се креће по диктату етичке догме садржане у пословици јер се и огријешо о морал свијета у коме је наведена пословица догма. Дијелећи људе на оне који треба и оне који не смију да праштају, Грујо је створио позадину, или чак и објашњење, пословица о освети, а тиме и приморао попа Њешка да му противрјечи ријечима „није то тако“. Грујов универзални исказ интервенцијом попа Њешка сведен је на значај једне реченице, нетачне опаске, која због своје нетачности губи општо значење, а постаје средство сјенчења социјалног и етичког карактера и једног и другог јунака. У стилском погледу тиме је очитовано преобртање пословице, која бива „час реченица, час чињеница“.¹³

Сличан примјер давања специфичног смисла пословици налазимо и у *Кањошу Мацедоновићу*, у сцени вијећања Паштровића да ли да шаљу дужду заточника. Један од властеле је против, а као разлог наводи неке чињенице дате у пословици: „Кому је дражи живот, нека иде да робује Фурлану. Боља поштена истрага него срамотна натрага!“¹⁴ Опонира му „један из народа“:

„И ја сам с оном, да ти је камена погодба с јачијем, пак баш зато мислим да ју је боље притврдити каквим оглашеним дјелом: Млечиће задужити, а себи поштење отворити“.¹⁵

Поетски двобој ријечима заснива се на умјешности у употреби пословица, а тиме и на умјешности њиховог изражавања. Пословица *камена је погодба с јачим*, која као ознака а не чињеница треба да одврати Пештровиће од слања заточника дужду, у моменту када је „један из народа“ изражава, претварајући је тиме у чињеницу, афирмише управо оно што функцијом ознаке негативно одређује. Тај парадоксални окрет њеног значења постаје знак напора „једног из народа“ да мисли на другачији начин него што је то колективни кодекс мишљења одредио. Том пословицом је, дакле, извршена, до извјесног степена, индивидуализација лика човјека сакривеног под анонимним али и симптоматичним именом „један из народа“: он и ствара и бира мисао потенцијално садржану у једној ознаци за пословичну народну мудрост.

Слично пословицама, и приче и анегдоте у приповијестима имају функцију знака али и функцију означенога. Оне истовремено емитују свој спољашњи смисао као облици „готовог књижевства“ и добијају унутрашњи смисао којим успостављају релације са структуром приповијести. Анегдоте су најчешће приповједни пасажии чији антерирорни смисао лежи у емитовању симболских значења релевантних за подтекстуална значења приповијести. Анализираћемо то на једном примјеру из приповијести *Шћепан Мали*:

¹³ Ferenci, nav. djelo, 313.

¹⁴ Љубиша, ЦД I, 162.

¹⁵ Исто, 163.

Рекосмо негдје наприједа да су Млеци лукавством окрнули те три општине Црној Гори. А сад је ред да кажемо како се то случило. Петар Бубић Будванин купио једнога парипа у владике цетињскога Висариона Баице. Парип осми дан ослијепи, пак је Бубић тражио да му владика врати новац. Владика не шћедне на то пристати, а Бубић прве гладне године, кад је од суше род изгинуо, подмити Махи-не, Поборе, Браиће, Угњане и Бјелоше да се Млечима предају. Они гладни слакоме се и потпишу предају. Бјелоши и Угњи, тек им жито роди, поврате се владици, а три општине остану силимице под Млечићима, док се та отимачина на пожаревачком миру договором султановијем позакони.

Послао једном на дар Шћепану ракије и сухијех смокава њеки Цеко Стефановић, родом Подгоричанин, а стојбином Будванин, човјек провртник и претргарица. Једно га вече усред поноћи дохвате и притисну у постељи Млечићи, пак га пред зору зајме везатијех руку пут Котора, гдје га суд трећи дан удави. Имао је Цеко лијепу и прикладну жену, ћеру Арса Ђокнића, која пође за мужем у Котор и изађе пред провидура да тобож оправи или испроси мужа. Срамотни провидур, кад угледа ову женску главу, заборави на своју част и на човјештво, пак јој га обећа даровати ако она ш њим преноћи и мужа превјери и обешчasti. Зажари се Стана као паприка, пак окренувши провидуру леђа, рекне: „Дражи је мени мој образ но муж и син, пак их оба објесио сјутра, не дам поштења у мито, то су млетачки откупци“. Ова се женска и данас спонаша по народу, и памтиће је док не преокрене обичајем. Да је Цеко био браственик и земљак, не би Млечићи на њ уложили, као што нијесу на многе друге руку ставили који су дарове слали Шћепану. Но је Цеко био туђица, пак се слаб суд на омечицу појучачи.¹⁶

Ма колико да ове двије анегдоте остављају утисак као да скрећу пажњу са главног догађаја, ма колико да њихово интерполирање прекида главну нит приповиједања, оне, у ствари, чине својеврсну мотивацију наредних догађаја и контекстуално доприносе карактеризацији Бубића, Млечића и домаћег пука. Прије свега, оне су тако постављене да међусобном супротношћу означе примјер издаје из ниских побуда, одрођености, и примјер чувања поштења. Док Бубић због једног коња наводи, из освете, становнике Црне Горе на издају, и док они, натјерани невољом, издају, дотле једна слаба жена чува поштење по цијену да му, уз мужа, жртвује и свој пород. Истовремено писац је тим анегдотама илустративно дао разлике у понашању Примораца и Црногораца према небратственицима, туђицама и омечицама. Коментаром анегдоте о Стани Стефановић Љубиша је успоставио

¹⁶ Исто, 108—109.

везе са поступком и ријечима игумана Тодосија, највећег Шћепановог непријатеља међу Црногорцима. Иако је Шћепан самац и пусторук, без братственичког заплеха, туђица, Црногорци га због свог поштења не издају, упркос жртава које због тога подносе. На тражење беглербегово да му предају лажицара, игуман Тодосије одговара: „Неће га предат’ Црногорци да је као жаба губавица, ни плунути на гостопримство, ни превјерити уток“.¹⁷

Мотивацијски припремљене анегдотом о Стани Стефановић и пишчевим коментаром те анегдоте, Тодосијеве ријечи освјетљавају карактер који рат са Турцима има за Црногорце. Рат се води због Шћепана, и био би лако отклоњен ако би Црногорци пристали да погазе гостопримство и превјере уток. Етички разлози Црногорце наводе на жртву, и то је афирмација морала супротног оном који је Љубиша изнио као разлог коби Цека Стефановића. Анегдота је на тај начин идејно и тематски уланчана у структуру приповијести.

Не много различиту функцију од пословица и анегдота имају и кратке приче, које су у приповијестима дате у парафразираном или и у интегралном облику. Оне, наиме, имају функцију поредбеног члана, а као независан дио поредбе имају снагу и значење метафоре која својим преносним значењем карактерише поједине ликове или и ситуације. Тај поступак Љубиша директно преузима од Његоша. Његошевски је дата прича о мишевима, у дијалогу ковача Рада и Медина. Док Медин чита члан неког старог законика по коме су калуђери дужни да врате Ружу њеном властелину, Раде иронично примјећује:

— То је као она о мишима — поврне Радо.

— Која о мишима, зла ти срећа?! — скочи Медин.

— Она кад су се купили и договарали да мачки објесе о врат звонце, да је чују издалека. Но се не нађе миша да се примакне врату мачкину, па збор мишији пође у ништа — рече Радо као са шале.

— Мичи се хало и никове! Ти да се шалом и властелом ругаш? Ја ћу за то мислити, ја ћу казати кнезу папштровскоме јесам ли миш, или мачак, и... и... а ти стисни и мучи да не погинеш.¹⁸

Исту ову причу напоменуо је као својеврсно средство карактеризације црногорског договарања и Његош у *Горском вијенцу*:

А ево смо као они миши

*Те за мачку звоно приправљаху.*¹⁹

И у Његошевој и у Љубишиној употреби та прича има функцију средства за карактерисање ситуације и људи, а по својој

¹⁷ Исто, 111.

¹⁸ Исто, 198.

¹⁹ Његош, *Горски вијенац*, ст. 434—435.

природи је иронично-алузивна. И један и други писац користе се њоме, њеним значењем као општим мјестом погодним за стварање поредбене слике. Тиме је прича изгубила своју фолклорну интегралност, свој првобитни облик, преставши бити нешто означено и стекавши функцију *означитеља*. Поред тога, у *Скочидјевојци* она постаје симбол ширег збивања, јер ма колико да се Медин и Бубићи труде да „означе“ и прокажу кнеза Штиљановића, у томе не успијевају, јер су трагови њиховог труда означени и оглашени звонима подмуклости и лажи.

Навешћемо још један примјер из *Скочидјевојке* у којем народна прича служи као члан компарације, као опште мјесто. Развијајући односе између Руже и њене маћехе Марије по мотиву о Пепељузи, Љубиша директно упада у приповиједање и сам препознаје те мотиве. Препознавање је, међутим, извршено на начин поређења, у коме члан с којим се пореди представљају приче о Пепељузи и Златуници.

„Све што се прича о Пепељузи и Златуници, све се то, и много горега, у кући Мркоњића данимице догађало.“²⁰

Извршеним препознавањем наглашена је сличност али и различитост сижеа, јер се Ружи и много горега дешавало него Пепељузи. Љубишино приповиједање које тече од момента тог препознавања па до краја главе „Испрос“ засновано је на сижеима прича о Пепељузи и Златуници, из којих је отклоњена фолклорна фантастика. Ипак се не може рећи да се ту ради о истој сижеа и фабуле. Између њих је исти однос као у било којем поређењу: однос сличности а не однос истовјетности, заједничке али и посебне особине. Оно што народ *прича* о Пепељузи и Златуници, то се Ружи *догађа*. Писац је контаминирао мотиве поменутих прича са мотивом о скочидјевојци дајући им карактер збиљности, догођености, и преносећи их у оној мјери, дакле пре-моделиране, која је релевантна за приказивање повијести о Ружи. Сличности су у маћехину односу према пасторци (а сви лоши поступци маћеха према пасторкама на неки начин наликују на оне из народне приче) и у употреби превареног момента очекивања. Док Марија очекује да просци запросе њену кћер Ружу, они траже руку њене пасторке.

Анализираћемо још један примјер употребе народне приче због тога што, иако дат у цјеловитости свог првотног облика, писцу служи као готов психолошки модел у који смјешта једну јунакињу своје приповијести. У поглављу *Тенац* приповијести *Проклети кам* Љубиша је у лику Мијатовице моделирао лик жене-крвомутнице којој је туђе добро жалије него своје зло. Поступак тог моделирања изведен је на необичан и сликовит начин. Иако је крвомутничке особине Мијатовице приказао у њеним разговорима са Мијатом и спичанским попом у претход-

²⁰ Љубиша, ЦД I, 186.

ном поглављу *Исповијест*, Љубиша тражи начина да објективира те њене особине и налази га у приповиједању старца Радуна:

„Виш, Крцуне, ону Мијатовицу, чудне онђе пасјакел! Жалије јој што није кнеза Мијат убио, него што је остала самохрана. Оваква је била једна у нашем селу у моме ђетињству, Бог је простио! Звали је бабом Станом, на њу се свако зло останило, као неће! И, тамо она, била самохрана и, као жива, крвомутница. Жњела подну поља њешто шенице, што су јој туђе руке за душу усијале и опљеле. Зовне је чељаде с тога брда: „Хитај, кукавице црна, дома, а немаш га, изгоре ти кућа!“ А баба припита: изгорје ли уз своју и она сусједа Панта? Док човек повикне: „Не она, јер су сељани ватру прегасили.“ Тад ће ти Стана бацити срп из руке и стати да се бије пестима у главу: леле њојзи угасној. Ђе погибе до краја сама! — Да је кнез погинуо, лакше би Мијатовица мужа прегорела! Жалије је њекијема твоје добро, но њихово зло!“²¹

Ова прича заузима мјесто пишчевог коментара поступака Мијатовице и у потпуности га надомјешта. Писац је избјегао статику својих интервенција, и нашао им замјену у динамичкој форми Радунова приповиједања. На тај начин је објективирао и лик Мијатовице и начин приповиједања. Радунова прича појављује се као својеврсни дио поређења у коме Мијатовицу препознајемо као Стану, а тиме што је тако препознајемо, стекли су се услови да Мијатовица не буде никаква изнимност и усамљена карактеролошка појава, него дио општег, на чему се и инсистира ријечима које као порука долазе послије приче „Жалије је њекијема твоје добро, но њихово зло“.

Примјери које смо анализирали наводе на закључак да употреба пословица, анегдота и прича у *Приповијестима* има пуно стваралачко покриће, и да њихове функције и значења у структури Љубишиних приповиједака имају значај карактеролошких елемената особитог начина приповиједања. Тај начин приповиједања Љубиша је нашао код Његоша. У контексту *Приповијести* елементи „готовог народног књижевства“ губе аутохтоност посебних фолклорних књижевних облика и контекстуалном трансформацијом значења стичу функцију особитих стилских и структурних знакова и свијета Љубишиних приповиједака, и начина на који је тај свијет приповједно оформљен. У Љубишином поступку морамо видјети успјешан покушај да се један фолклорни свијет отвори и искаже управо сопственим фолклорним изразом, али тако што ће тај израз у једној умјетнички организованој структури стећи функције и значења одређене приповједним контекстом. Формативни и стилски израз *Приповијести црногорских и приморских* на тај начин је произашао из духовног свијета Љубишиних јунака.

²¹ Исто, 355—356.